

ViS yttrande gällande betänkandet "Växla yrke som vuxna - en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna (SOU 2024:16)

Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan, ViS, är en branschorganisation för vuxenutbildare. Organisationen representerar offentliga och privata vuxenutbildare över hela Sverige. ViS har inbjudits att lämna synpunkter på ovan angiven remiss.

Kap 3: Yrkesskola

Förslaget om införandet av en Yrkesskola kan enligt ViS bidra till stärkt kompetensförsörjning. Utredningen beskriver behov av att snabbt kunna starta utbildningar. Processen för att etablera en utbildning inom modellen för Yrkesskola är dock långsammare än Yrkesvux, varför Yrkesvux ska ses som det primära alternativet under sådana omständigheter. Förslagen som i praktiken ska minska risken för konkurrens mellan Yrkesskola och Yrkesvux är för svaga då de är av rådgivande karaktär snarare än styrande. Regeringen bör omarbeta förslaget för att åstadkomma reell styrning. Redan idag finns en utmaning i att rekrytera elever/studerande. ViS menar att problemet kvarstår såväl med som utan en ny utbildningsform. Skillnaden i antagning till Yrkesvux respektive Yrkesskola kan medföra att målgruppen för Yrkesvux generellt får högre behov än den för Yrkesskola och jämfört med idag. Detta behöver beaktas i finansieringen av de båda.

Kap 4: Från ansökan till antagning

ViS tillstyrker utredningens förslag om att elever bör kunna mottas och antas till en sammanhållen yrkesutbildning. (s. 237) ViS kan bekräfta utredningens uppfattning om att redan idag sker mottagande och antagning till en sammanhållen yrkesutbildning i flera kommuner. ViS anser att det är rimligt att bestämmelserna om mottagande och antagning harmonierar med kommunernas skyldighet att erbjuda sammanhållna yrkesutbildningar.

Kap 5: Ett långsiktigt statsbidrag för yrkesutbildning

ViS tillstyrker utredningens förslag om ett samlat statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux. (s. 259) ViS delar utredningens problembild av nuvarande statsbidragsreglering, och har länge efterfrågat en ökad långsiktighet i statsbidragen. En flerårig grundfinansiering ger kommunerna en större förutsägbarhet i statsbidraget för yrkesutbildning inom komvux. ViS tillstyrker därför utredningens förslag om en flerårig grundfinansiering och en ettårig tilläggsfinansiering. (s. 260) Vidare tillstyrker ViS utredningens förslag om att statsbidragsförordningen ska reglera hur grundbidragets storlek fastställs. (s. 267) och

förslaget om att de samverkande kommunerna ska kunna rekvirera statsbidrag utifrån ett treårigt rambeslut.

ViS tillstyrker utredningens förslag om att kommunerna ska medfinansiera all yrkesutbildning motsvarande 30%. (s. 269) ViS kan konstatera att utredningens förslag är kostnadsneutralt, men vill betona vikten av att medfinansieringen ska räknas i årsstudieplatser och inte i medel.

ViS tillstyrker utredningens förslag gällande uppräkningsnivåerna med 20%, samt delar utredningens bedömning om att dessa bör indexregleras. (s. 273) De senaste åren har det blivit väldigt tydligt att statsbidragen inte har hängt med i den allmänna prisutvecklingen. ViS vill i detta sammanhang särskilt lyfta statsbidraget för Yrkesföreare, där ersättningsnivåerna inte har höjts på 12 år. ViS menar att dessa utbildningar är kostnadsdrivande med tanke på den gröna omställningen inom fordonsidan. Här vill ViS också påtala vikten av att denna satsning läggs ovanpå den nationella nivån för grundbidraget.

ViS tillstyrker utredningens förslag om att statsbidraget för lärlingsvux och kombinationsutbildningar differentieras. (s. 276) ViS anser att det är rimligt att ersättningen varierar beroende på vilken typ av yrkesutbildning som ersätts.

ViS tillstyrker utredningens förslag om att kombinationsutbildningar ska bedrivas integrerat eller kombinerat och enbart omfatta sfi eller svenska som andraspråk på grundläggande nivå. (s. 284)

ViS tillstyrker utredningens förslag om att statsbidrag för yrkesvux ska kunna utgå för förberedande yrkesutbildning i form av orienteringskurser på grundläggande eller gymnasial nivå. (s. 286) ViS anser att detta kan bredda utbildningsutbudet för elever som inte bedöms vara behöriga till en yrkesutbildning, då de saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. ViS vill dock poängtera att nuvarande begränsning till högst 200 verksamhetspoäng avseende orienteringskurser till en och samma person och år fortsatt bör gälla, och man inför ytterligare en begränsning på högst 200 verksamhetspoäng avseende orienteringskurs för förberedande yrkesutbildning.

Kap 6: En reformerad lärlingsutbildning för vuxna

ViS tillstyrker samtliga förslag gällande lärlingsutbildningar för vuxna. ViS ser att förslagen kan göra lärlingsutbildningen mer attraktiv hos både arbetsgivare och vuxna. ViS ser särskilt positivt på utredningens förslag om att lärlingsutbildning i komvux bör regleras i lag, och att lärlingsutbildning inom komvux i huvudsak (dvs minst 50%) ska vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Vidare tillstyrker ViS utredningens förslag om justerade urvalsregler för antagning till lärlingsutbildning, och delar utredningens bedömning om att den med bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen ska prioriteras. (s. 318, 323) ViS menar att förslaget bör skapa en större vilja hos arbetsgivare att ta emot lärlingar och engagera sig i lärlingsutbildning. ViS tillstyrker även utredningens förslag om att urvalet bör kunna baseras

på skriftliga ansökningar kombinerat med prov och/eller intervjuer samt utredningens förslag om att en arbetsgivare efter avtal med en kommun själva ska kunna välja ut sökande till en lärlingsutbildning. (s. 326)

ViS tillstyrker utredningens förslag om att det ska vara möjligt att under utbildningen anställa elever som genomgår en yrkesutbildning inom komvux. (s. 332) ViS anser att detta skulle kunna bidra till att en större andel vuxna söker till en lärlingsutbildning.

Kap 7: Det behövs bättre förutsättningar att snabbt möta nya stora utbildningsbehov

ViS tillstyrker delvis förslagen som finns i utredningen. En viktig aspekt vid stora samhällspåverkande händelser som medför ett kraftigt utökat utbildningsbehov är att platserna inte omfattas av kommunal medfinansiering. ViS delar utredningens analys om att även ex. företagsnedläggningar och stort flyktmottagande ska kunna motivera ett beslut om ett riktat statsbidrag. Vidare ställer sig ViS positiv till utredningens förslag om att regeringen ska få meddela undantag från skollagens bestämmelser om prioritering av dem som har störst behov av utbildning vid särskilt stora och tillfälliga utbildningsbehov.

Den kommunala rådigheten över utbildningsutbud, dimensionering och genomförande är en förutsättning för att full effekt ska kunna uppnås.

Ettåriga tilldelningar av medel är alldeles för kort. Planering och genomförande av utbildningar vid stora behov förutsätter längre planeringshorisont, och därför bör beslut kunna fattas för längre perioder än ett år.

Kap 8: Förbättrad tillgång till stöd

ViS menar att utredningens förslag om att lärare ska ha tillgång till, eller möjlighet till, samråd med personal med specialpedagogisk kompetens sannolikt inte löser det problem som utredningen adresserar i form av bristande likvärdighet mellan kommunerna. Begreppen "tillgång till " eller "möjlighet till samråd" är att betrakta som svaga och de öppnar för vida tolkningar. Likaså är skrivningen om "möjlighet till undantag från detta om om den ansvariga läraren har specialpedagogisk kompetens" öppen för definition. Vilken nivå och omfattning av specialpedagogisk kompetens som avses kan bidra till ytterligare tolkning. Samtidigt förordar ViS att kommunerna ska ha stor frihet att bygga upp en egen organisation för stöd efter lokala behov och kunna utveckla dessa över tid.

Utredningens bedömning om att Statens skolverk ska ges i uppdrag att, i samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten, ta fram ett stödmaterial om extra anpassningar inom ramen för ordinarie undervisning inom kommunal vuxenutbildning ses som positivt, om än relativt försiktigt från utredningens sida.

Utredningens förslag om kartläggning av stödbehov i samband med upprättandet av den individuella studieplanen ska införas i skollag och i förordning (2011:1108) om vuxenutbildning ses som positivt då tidiga insatser är viktiga. Samtidigt kan kännedomen om elevens stödbehov vara liten, eller till och med obefintlig, i ett så tidigt skede. Det är inte heller ovanligt att det är annan personal än lärare som upprättar individuell studieplan och

det är inte något som ViS ser anledning att ändra. ViS förordar istället en skrivning som visar att kartläggning är en kontinuerlig process som genomförs i samarbete mellan flera professioner.

Utredningen föreslår att extra anpassningar ska dokumenteras i den individuella studieplanen. Vid en revidering av den individuella studieplanen ska även extra anpassningar dokumenteras. Det är problematiskt att utredningen föreslår en ökad dokumentation inom komvux och att en särreglering föreslås. Dels innebär det ett merarbete för lärare och övriga funktioner och det ger Skolinspektionen ytterligare reglering att följa upp. Givet att en klar majoritet av extra anpassningar planeras och genomförs av lärare och att det bör fortsätta att vara så faller en klar majoritet av det ökade arbetet på just lärare. ViS menar att det sannolikt är större insatser än extra anpassningar som kan göra reell skillnad och att förslaget och uppföljning av en eventuell införd reglering riskerar att ge merarbete som inte leder till en stärkt kvalitet och ökad genomströmning. Eventuella större insatser kan redan idag dokumenteras på just det sätt som Skolverket beskriver. Utredningens resonemang om att inte vidare reglera stöd i andra former för att inte riskera att minska användning av idag lokala och relevanta insatser talar emot regleringen som föreslås. Just formuleringen om skyndsamt och inom ramen för undervisningen talar för att ökad dokumentation kan bli omfattande utan avsedd effekt.

Kap 9: Underlättande av studier för elever med funktionsnedsättning

ViS tillstyrker utredningens förslag om att ytterligare utredningar i frågan behöver göras med medskicket att begreppet "elever med funktionsnedsättning" är alldeles för brett för att kunna ge ett svar i frågan - olika funktionsnedsättningar, och grader av dessa, kan kräva helt olika insatser.

Kap 10: Övergångar till arbetsmarknaden för elever i anpassad utbildning

ViS delar utredningens uppfattning om att finansieringsfrågan rörande studier inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning är avgörande för målgruppens möjlighet till övergång i arbete på längre sikt.

ViS tillstyrker utredningens förslag om att ta fram yrkespaket för kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning motsvarande kvalifikationer på SeQF-nivå 3.

ViS delar utredningens bedömning om att förslagen rörande höjda statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux kommer att förbättra kommunernas förutsättningar att anordna yrkes- och lärlingsutbildningar för målgruppen, men vill särskilt betona att det inom målgruppen finns väldigt skiftande förutsättningar varför individuella tillägg i finansieringen ofta kommer behövas. Man bör även framåt titta på ersättning till mottagande arbetsplatser och stöd för individen vid övergång från studier till arbete, eventuellt genom att frigöra outnyttjade medel från arbetsmarknadsområdet.

Kap 11: Prövning inom komvux och gymnasieskolan

Utredningens förslag om att höja avgiften för prövning till 1000 kronor tillstyrks, den täcker fortfarande inte de faktiska kostnaderna för en prövning på något sätt, men höjningen kan

påverka individers attityd till att anmäla sig till provningar som ibland inte ens fullföljs då investeringen varit för låg.

Utredningens förslag om att provningar i första hand skall ske inom det primära samverkansområdet och i första hand administreras av hemkommunen tillstyrks då den ger hemkommunen möjlighet att på ett helt annat sätt följa upp och, vid behov, förhindra den utbredda "provningsturism" som drabbat kommuner med generösare villkor rörande exempelvis provningsperioder.

Utredningens förslag om att begränsa rätten till provning genom att införa ett tak om max två provningar per kurs eller nivå i ett ämne under en sexmånadersperiod tillstyrks.

Kap 12: Förslag om inrättande av delegation för uppföljning

I utredningens betänkande föreslås flera reformer som kommer att innebära både stora och små förändringar i den gymnasiala yrkesutbildningen för vuxna. Till de föreslagna reformerna ska läggas redan beslutade reformer, som planering och dimensionering av komvux och gymnasieskolan samt skyldigheten för kommuner att erbjuda inledande kartläggning och validering i komvux. Dessutom har regeringen initierat en pilotverksamhet med yrkesutbildning på gymnasial nivå som ska inledas under 2024.

ViS delar utredningens bedömning om att det mest ändamålsenliga är att uppföljning och utvärdering sker samlat för alla reformer, då reformerna är tänkta att tillsammans verka för en bättre fungerande yrkesutbildning för vuxna, och då är det även rimligt att de följs upp och utvärderas samlat. ViS vill betona vikten av att detta sker i samverkan med berörda aktörer, främst kommuner, arbetslivet inklusive arbetsmarknadens parter, organisationer inom vuxenutbildningen och myndigheter. Vidare vill ViS dock understryka betydelsen av att den föreslagna delegationen får ett tydligt uppdrag och mandat. ViS ser tex att en sådan delegation skulle kunna ha mandat att bereda underlag till Utbildningsdepartementet. Vidare vill ViS betona vikten av delegationens sammansättning, där hänsyn inte bara tas till organisation utan även till person. Delegationens sammansättning bör också kontinuerligt ses över.

Kap 14: Konsekvenser

ViS ser inte att utredningen redogör tillräckligt väl av konsekvenserna på regional och lokal nivå när det gäller införande av yrkesskolan. Hur påverkas kommunernas förutsättningar att planera och dimensionera sina yrkesutbildningar på SeQf 4 när den nationella yrkesskolan byggs ut? Utredningen skriver själva att målgrupperna för yrkesskolan och komvux "till viss del kan vara överlappande." ViS konstaterar att det redan idag finns en konkurrens mellan utbildningar på gymnasial nivå, och många utbildningsanordnare vittnar om svårigheten att starta yrkesutbildningar pga ett för lågt söktryck.

ViS ser också att majoriteten av inkomna ansökningar till MYH gällande pilotverksamheten om nationell yrkesutbildning (att jämföra med den utbildningsform utredningen kallar för Yrkesskola) är direkt konkurrerande med regionalt yrkesvux, och endast ett fåtal ansökningar gäller smala och mer nischade utbildningar. ViS kan dock se att MYH har försökt ta hänsyn till

detta då man har beviljat 38 av 86 inkomna ansökningar, men vill ändå framhålla att flera utbildningar är snarlika utbudet inom regionalt yrkesvux. ViS vill därför betona vikten av att detta pilotprojekt utvärderas noggrant innan det implementeras som en ny utbildningsform.

När det gäller konsekvenser av förslagen om ett långsiktigt statsbidrag för yrkesutbildning, anser ViS att dessa är väl beskrivna. Utredningen redogör för det aktuella problemet och vilken förändring som ska uppnås, samt vad detta får för konsekvenser för kommuner och regioner. ViS vill således understryka vikten av att regeringen snarast går vidare med dessa förslag.

För styrelsen

Marie Egerstad

Ordförande

Vuxenutbildning i Samverkan